

HELYZETKÉP ÉS LEHETŐSÉG – A FÖLDRAJZOKTATÁSRÓL EGY FELMÉRÉS TÜKRÉBEN

ÜTŐNÉ VISI JUDIT

PROGRESS REPORT AND PERSPECTIVES – ON GEOGRAPHICAL EDUCATION
IN THE LIGHT OF A SURVEY

Abstract

The education of geography in Hungary has gone through significant transformations of content and structure lately. The questionnaire survey which was carried out in the spring of 2009 examines its effect. This study summarises the responses to the situation of geography education and teacher training. The responses suggest there has been no improvement in geography education and in the professional well-being of geography teachers in recent years. The biggest problems today are the low number of hours and the low esteem of the subject. This is contrary to the importance and usefulness of geographical knowledge and the role of the subject at the final exam. It can be observed that the changing needs of external circumstances do not always act together with the needs of methodological transformation.

Keywords: geographical education, curriculum, importance of geography subject, methodology, teacher training

Bevezetés

A hazai földrajzoktatás jelentős tartalmi és szerkezeti átalakuláson ment keresztül az elmúlt időszak tantervi reformjai során. Ez folyamatos alkalmazkodást, a szaktárgyi ismeretek bővítését, illetve újragondolását, valamint az oktatási módszerek átalakítását várta el a földrajztanároktól. Ennek a változásnak egyik elindítója a *földrajzoktatásra fordítható időkeret jelentős mértékű csökkenése* volt, amely egyszerre jelentette a heti óraszám csökkenését, valamint azon évfolyamok számának visszaszorulását, amelyeken földrajzoktatás folyik. A térvesztés valamennyi iskolatípusban jól nyomon követhető volt (PROBÁLD F. 1999; ÜTŐNÉ VISI J. 2007). Ezzel egy időben jelentősen *átalakult a társadalmi és az oktatáspolitikai környezet* is (IMRE A. 2003, 2005). Az oktatáspolitikai elemzések, a pedagógusok és a szülők körében végzett felmérések eredményei egyértelműen alátámasztják, hogy megváltozott a közoktatásban megszerezhető ismeretek iránti társadalmi igény, ami természetesen hatott az oktatásban résztvevő diákok szemléletére és elvárásaira is (CSAPÓ B. 2002). Az átalakulás folyamatát ugyancsak befolyásolta a közoktatást lezáró érettségi vizsga tartalmi és szerkezeti modernizációja.

Ebben az igencsak gyorsan változó oktatási környezetben, a földrajzoktatást ért folyamatos kihívások közepette mind szélesebb körben merült fel az igény a tantárgyi oktatás valós helyzetének feltárására. Erre egy kérdőíves felmérés keretében, a Magyar Tudományos Akadémia X. (Földtudományok) Osztálya Földrajz Tudományos Bizottságai Oktatási Albizottsága kezdeményezésére és szakmai közreműködésével 2009 tavaszán került sor. A kérdőív több szempontból vizsgálta a földrajzoktatás helyzetét és jellemzőit. A kérdések egy része a tantárgy helyzetére, iskolai megítélésére, a tankönyv- és taneszköz-ellátottságra vonatkozott, emellett a helyzetfeltárás adatokat kívánt gyűjteni a tanártovábbképzésekkel kapcsolatos szaktanári igényekről és véleményekről, illetve az új típusú érettségi tantárgyi vonatkozásairól, továbbá lehetőséget adott információk gyűjtésére a földrajztanítás mód-

szertani kultúrájáról, a képességfejlesztést előtérbe állító szemlélet tanórai megjelenéséről is. A kérdőívek részben az internet, részben a személyes szakmai kapcsolatok révén az ország több száz iskolájába eljutottak, válasz azonban mindössze 87 intézményből érkezett. A kérdésekre adott válaszok összességében mintegy 200 földrajztanár véleményét tükrözik. A minta ugyan nem tekinthető reprezentatívnak, a válaszok összesítése és értékelése alapján azonban megfogalmazódtak olyan megállapítások, amelyek jól tükrözik a földrajzoktatás hazai helyzetét és sajátosságait.

Ezen rövid tanulmány csak a kérdéskör egy részét, a földrajzoktatás helyzetére, illetve a tanártovábbképzésekre vonatkozó kérdésekre adott válaszok legfontosabb tanulságait foglalja össze.

A földrajzoktatás személyi és tárgyi feltételei

A helyzetfeltárás során kíváncsiak voltunk arra, hogy milyenek a földrajzoktatás személyi feltételei, megfelelő képzettséggel rendelkező kollégák tanítják-e a tantárgyat?

A válaszok alapján megállapítható, hogy az iskolák döntő többségében megfelelő képzettséggel rendelkező szaktanár tanítja a földrajzot. A nem földrajz szakos, illetve diploma nélkül tanítók aránya elenyésző. A középiskolák esetében a diploma nélküli megnevezés is a még diplomavédés, illetve záróvizsga előtt álló, végzős egyetemi hallgatókat jelentette. Megállapítható ugyanakkor, hogy a középiskolákban szép számmal akadnak főiskolai végzettséggel tanító kollégák is. Ez a szaktárgyi érettségi vizsgák lebonyolításában jelenthet problémát, hiszen ők kérdező (vizsgáztató) tanárként nem vehetnek részt az érettségin. Az egyéb végzettséggel tanítók esetében – bár számuk szerencsére elenyésző – emellett felmerülhet a szakmai hitelesség kérdése is. A szakos ellátottság alakulásából arra is következtethetünk, hogy napjainkra már megoldottnak látszik a NAT, illetve a kerettantervek bevezetések a szakközép- és szakiskolákban fellépett földrajztanárihiány (korábban ugyanis a szakiskolákban egyáltalán nem, és a szakközépiskoláknak is csak egy szűk körében folyt földrajztanítás).

Nem ilyen kedvező a helyzet, ha az oktatás tárgyi feltételeit nézzük. Ennél a kérdésnél a válaszolóknak ötfokú skálán (ahol 1 = egyáltalán nem megfelelő; 5 = teljes mértékben megfelelő) kellett osztályozniuk a földrajzoktatás tárgyi feltételeit a megadott szempontok szerint. Elmondható, hogy az általános iskolában tanítók a lelegedetebbek. Legkevésbé megfelelőnek minden iskolatípus esetén a szaktanterem meglétét tartják; hiánya különösen a középiskolákban jelent problémát. Tegyük hozzá, hogy ez összefügg a tanóra megtervezésével, megszervezésével, a szemléltető eszközök rendszeres és hatékony alkalmazásának lehetőségével is, hiszen a földrajz szemléltetésigényes tantárgy, és ha az eszközöket minden alkalommal vinni kell az osztálytermekbe, akkor annak előbb-utóbb a szemléltetés látja kárát. A tárgyi eszközök közül a szakkönyvekkel való ellátottságot viszonylag jónak ítélik meg, kevésbé elégedettek ugyanakkor a taneszköz-ellátottsággal. Ez utóbbi esetben is jelentős a különbség az általános iskola és a középiskola között. A földrajztanítás minőségét befolyásoló egyéb tényezők közül közepesnek ítélik meg a tanórán kívüli tantárgyi oktatás (szakkör, előkészítők, versenyfelkészítők, felzárkóztatás) lehetőségeit. Viszonylag elégedettek ugyanakkor a szaktanári munka elismerésével. Különösen igaz ez az általános iskolában tanítók esetében, ahol az átlagérték eléri a 4,1-et. Ez azt jelenti, hogy nem érzik hátrányban magukat a nagyobb presztízsű tantárgyakat tanító kollégákkal szemben, amikor a minőségi szakmai munka elismeréséről van szó.

Egy tantárgy oktatásának lehetőségeit, színvonalát, sőt akár fontosságának reális értékelését befolyásolja az is, hogy *hány évfolyamon jelenik meg önálló tantárgyként.* A NAT

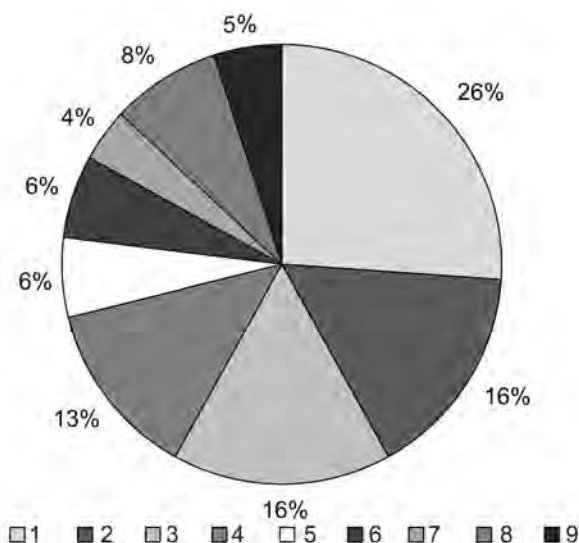
2003-as módosítása lehetővé tette, hogy a 6. évfolyamon már önálló földrajz tantárgy jelenjen meg. Kíváncsiak voltunk arra is, hogy éltek-e ezzel a lehetőséggel az iskolák. Megállapítható, hogy az általános iskolák egy kisebb részében az 5–6. évfolyamokon is találkozhatunk önálló tantárgyi oktatással. Ez azt jelenti, hogy a természetismeretből kiemelve, vagy esetleg emellett külön tanítják a földrajzot. Az is megfigyelhető ugyanakkor, hogy a *6. évfolyamon történő önálló földrajztanítás a lehetőség ellenére sem vált elterjedté* az iskolák körében. Ebben vélhetően szerepe van annak is, hogy bár tanterv igen, tankönyv azonban nem készült erre az évfolyamra. Az általánosan elterjedt tantervekkel összhangban *valamennyi iskolában önálló tantárgy a földrajz a 7–8. évfolyamokon*. A középiskolákban változatosabb oktatásszervezéssel találkozunk. Az intézmények *döntő többségében a 9–10. évfolyamokon van földrajzoktatás*. A magasabb évfolyamok megjelenése a középiskolák esetében részben az általánostól eltérő, egyéni oktatásszervezésből adódott, részben pedig a pedagógiai programban vállalt érettségire történő felkészítés megjelenését tükrözi. Megjegyzendő, hogy a földrajzoktatás 11. évfolyamra történő „felszúsztatását” a tantervi szakértők már többször javasolták, bizonyos társadalom-földrajzi és közgazdasági ismeretek iránt ugyanis az idősebb, 16–17 éves tanulók sokkal jobban érdeklődnek, mint 1–2 évvel fiatalabb társaik. Emellett az összefüggések felismeretése igényelné a modern kori történelemmel való erősebb tantárgyi koncentrációt is. Azokban az iskolában, ahol erre lehetőség nyílik, ez mindenképpen hozzájárul a társadalomföldrajz oktatásának sikeréhez.

A földrajzoktatás jellemzői

Külön kérdéscsoport foglalkozott a földrajzoktatás fontosságának, tartalmi-szerkezeti jellemzőinek megítélésével. Kíváncsiak voltunk arra, hogy *a szaktanárok véleménye szerint a diákok és rajtuk keresztül a szülők mennyire tartják fontosnak a tantárgyat*. Ebben az esetben is ötfokú skálán (1: nem fontos – 5: nagyon fontos) kellett értékelni a földrajzot. Ha megvizsgáljuk a válaszokat, azt tapasztaljuk, hogy másként látják a szaktanárok a földrajz fontosságának megítélését a szülők és a diákok esetében, illetve más a megítélés a középiskolában és az általános iskolában. A kollégák úgy vélik, hogy a középiskolás tanulók szülei kevésbé tartják fontosnak a tárgyat, mint az általános iskolásoké. A középiskolásokhoz kötődő válaszokban magasabb a nem fontos, alig fontos megítélések aránya is mindkét csoportban. Általánosságban elmondható, hogy a földrajztanárok szerint tantárgyunkat a közepesen fontos tanulandók közé sorolják a szülők és a diákok egyaránt. Sajnálatos, hogy egyik iskolatípusban sem jelent meg a válaszok között az, hogy a tanárok szerint a diákok vagy a szülők nagyon fontosnak ítélnék meg a földrajzoktatást. Elgondolkodtató, *a tanárok úgy érzékelik, hogy az általuk oktatott tárgy nem tartozik a fontos ismeretek közvetítői közé!* Sajnos ez nem új keletű megállapítás, mert már korábbi felmérések (ÜTÖNÉ VISI J. 2005, 2007) is azt mutatták, hogy a földrajztanárok pesszimiztábbak a tantárgyuk fontosságának megítélésében, mint a tanulók.

Megkértük a szaktanárokat, sorolják fel, *mit tartanak a földrajzoktatás legfontosabb értékeinek*. Az első helyen említett legfontosabb értékeket az *1. ábra* mutatja be. Némileg ellentmond az előző kérdésre adott válaszoknak, hogy földrajztanárok sok szempontból nagyon *fontos értékközvetítőnek* tartják a tantárgyat. Kiemelkedőnek tartják a földrajz szerepét szűkebb és tágabb környezetünk jellemzőinek megismertetésében, a Földön való tájékozódásban. Emellett úgy vélik, hogy a földrajzi ismeretek az általános műveltség fontos részét képezik. Ugyanakkor jelentős különbségek is felismerhetők a közép- és az általános iskolában tanítók véleménye között. Az általános iskolai kollégák szerint a földrajz

fontos szerepet játszik a nemzeti identitástudat kialakításában, a középiskolák esetében ez a szerep egyáltalán nem jelenik meg. Fordított a helyzet a szemléletformálás tekintetében. Ezt ugyanis csak a középiskolában tanítók említették. Az eltérő vélekedés természetesen összefügg az iskolatípusokban oktatott tananyaggal is. A nemzeti kötődéssel kapcsolatos megítélés ugyanakkor tükrözi annak a tananyag-elrendezésnek a hatását is, amely hazánk földrajzának oktatását szinte teljes egészében az általános iskolákra korlátozta és csökkentette az erre fordítható időkeretet is. Érdekes, hogy első helyen viszonylag kevesen említették tantárgyunk szerepét a környezeti nevelésben, a környezettudatos magatartás kialakításában, pedig ebbe az irányba jelentős elmozdulás történt a földrajzoktatás tantervi reformjai során. Meglepő a más országok megismerésében betöltött szerep kisebb arányú említése is. Ebben talán annak lehet szerepe, hogy az elmúlt időszakban a regionális helyett inkább az általános földrajzi megközelítés került előtérbe a tananyagban. Különösen igaz ez a középiskolai földrajzoktatásra.

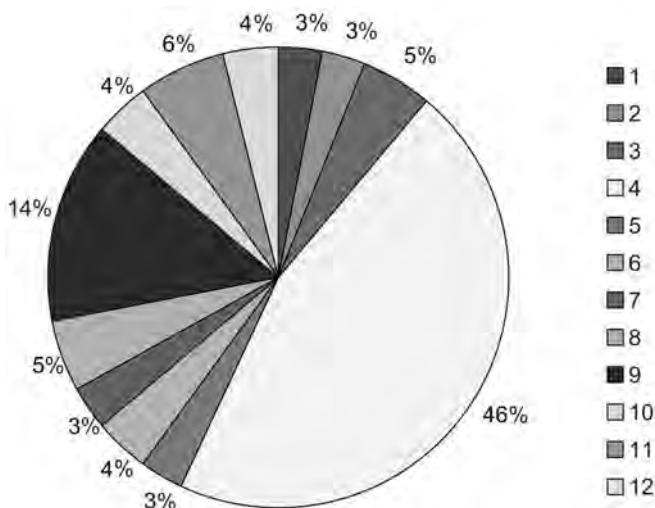
1. ábra A földrajz által közvetített legfontosabb értékek. Jelmagyarázat: 1 – a környezet megismertetése; 2 – tájékozódás; 3 – általános műveltség része; 4 – nemzeti identitástudat; 5 – más országok megismerése; 6 – integratív szemlélet; 7 – környezettudatosság; 8 – szemléletformálás; 9 – nem válaszolt.

Figure 1 The most important values in the geography subject. Legend: 1 – getting acquainted with the environment; 2 – orientation; 3 – part of general education; 4 – being aware of national identity; 5 – getting acquainted with national identity; 6 – integrative approach; 7 – being aware of environment; 8 – forming attitudes; 9 – no answer.

Elgondolkodtató ugyanakkor, hogy a válaszadók 5%-a egyáltalán nem nevezett meg a földrajz, illetve a földrajzoktatás által közvetített értéket.

A felmérés egyik, a földrajzoktatás helyzetének megítélése szempontjából talán legfontosabb kérdése volt, hogy mit tartanak a kollégák a jelenlegi földrajzoktatás legsúlyosabb problémájának. Az első helyen említett nehézségeket a 2. ábra foglalja össze. Az ábrára pillantva azonnal feltűnik, hogy van egy olyan tényező, amelyet különösen súlyos problémának tartanak a földrajztanárok, ez pedig az *alacsony óraszám*. Tény, hogy az elmúlt 30 év tantervreformjai során a földrajzoktatásra fordítható időkeret kevesebb, mint a felére csökkent (PROBÁLD F. 2004; ÜTÖNÉ VISI J. 2007). Földünkéről összegyűlt ismereteink viszont éppen ellenkezőleg jelentősen megszorodtak ezen idő alatt. Bolygónk természeti és társadalmi-gazdasági jellemzőinek, összefüggéseinek megismerése elengedhetetlen,

ha meg akarjuk érteni világunkat, és meg akarjuk őrizni bolygónkat élhető helyként az utókor számára. Ezt a feszültséget érzik a földrajztanárok is. Talán éppen ebből adódik, hogy a tanárok *nem elsősorban a tananyag mennyiségét tartják soknak, hanem a földrajz tanítására fordítható időkeretet kevésnek*. Akkor ugyanis, ha azt kérdezzük meg, hogy az idő szűke miatt mely témákat tartják elhagyhatónak, általában nem tudnak ilyen tartalmi elemeket megnevezni (ÜTÖNÉ VISI J. 2002, 2007).

2. ábra A földrajzoktatás legsúlyosabb problémái. Jelmagyarázat: 1 – sok tananyag; 2 – rossz a tananyag elrendezése; 3 – adatközlő jelleg; 4 – kevés az óraszám; 5 – a természetismeret tantárgy bevezetése; 6 – nem jók a tankönyvek; 7 – kevés a topográfia; 8 – nem kell a továbbtanuláshoz; 9 – alacsony a presztízse; 10 – motiválatlan tanulók; 11 – korszerűtlen a tananyag; 12 – nem válaszolt.

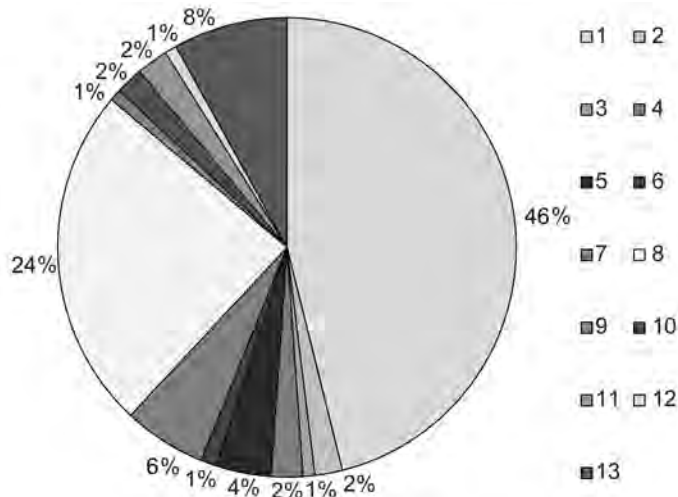
Figure 2 The most serious problems of geographical education. Legend: 1 – too much syllabuses; 2 – poor design of syllabuses; 3 – teaching too many data; 4 – to few classes per weeks; 5 – introduction of the subject Knowledge of Environment; 6 – poor text-books; 7 – small amount of geographical names; 8 – not necessary for further education; 9 – low prestige; 10 – unmotivated pupils; 11 – out-of-date syllabus; 12 – no answer.

A másik legtöbbször megnevezett probléma *a tantárgy nem megfelelő elismertsége*. A földrajz alacsony presztízst többten összekapcsolják az alacsony órászámmal. Fő oknak azonban azt tartják, hogy a földrajz csupán a geográfus- és a földrajztanárképzés esetében jelenik meg felvételi tárgyként, olyan népszerű és elismert képzési területekre, mint például a közgazdaság vagy az idegenforgalom azonban nem, annak ellenére sem, hogy földrajzi tartalmú tantárgyakat szép számmal hallgatnak a diákok ezen képzések során. Több szempontból megfogalmazódik *a tananyag elrendezésével, tartalmával való elégedetlenség* is. Érdekes a korszerűtlen tananyag, az adatok túlsúlyának említése, hiszen a tantervi modernizáció – például a hagyományos adatközlő leíró földrajz arányának jelentős visszaszorulása, a modern közgazdasági szemlélet előtérbe helyezése – éppen ebből a szempontból jelentett óriási átalakulást. Ez a szemléletváltás ma már a tankönyvek többségében is tetten érhető. A tananyag rossz elrendezésének említése mögött egyrészt a Magyarország földrajzának oktatásával kapcsolatos problémák állnak, másrészt pedig az a már korábban is érintett felvetés, miszerint a 10. évfolyamon még túl korai a globális világgazdaság és a pénzügy témakörének tárgyalása. A korábbi felmérésekhez képest új elem a tanulói motiváció hiányának említése. Erre elsősorban a középiskolában tanító kollégák panaszkodtak.

Mivel a kollégák fontossági sorrendben három okot is megjelölhettek, megvizsgáltuk a 2. és 3. helyen említett tényezőket is. Ezek között azonban nagyobb számban említett új elem alig jelent meg. A több kolléga által a 3. helyen felsoroltak közül a nem korszerű taneszközök, illetve a terepi-gyakorlati munka hiányának felvetése érdemel említést. Érdekes, hogy néhány kolléga a problémák közé sorolta a kompetenciaalapú oktatás előtérbe állítását, a gyorsan változó módszertani elvárásoknak való megfelelés kényszerét.

Érdeemes ugyanakkor megjegyezni, hogy a kollégák szinte kizárólag csak külső okokat (tantervi szabályozás, tananyag, óraszám, diákok) jelöltek meg problémaként. Nem vetődött fel az oktatás minőségének kérdése, a szaktanárok szakmai és módszertani felkészültségének esetleges hiányossága. Ez némileg ellentmond a szaktanácsadók óralátogatások során szerzett tapasztalatainak (SZABÓ J. 2009), illetve a módszertani jártasságra, valamint a különféle módszerek tanórai alkalmazására vonatkozó kérdésekre adott válaszokból levonható következtetéseknek (lásd MAKÁDI M. *A földrajztanárok módszertani kultúrája* című írását ugyanezen számban).

Természetesen a problémák feltárása mellett kíváncsiak voltunk arra is, hogy *milyen lehetőségeket látnak a szaktanárok a tantárgy megítélésének, presztízsének javítására*, ezért erre vonatkozóan is tettünk fel kérdést. A tanárok által első helyen javasolt változtatások, felvetések megoszlását a 3. ábra mutatja be.

3. ábra Mi javíthatná a földrajzoktatás fontosságának megítélését? Jelmagyarázat: 1 – magasabb óraszám; 2 – motiváltabb földrajztanárok; 3 – szaktanterem léte, jobb segédeszközök; 4 – gondolkodtató földrajztanítás; 5 – jobb általános vélemény; 6 – pontosabb tartalom; 7 – rugalmas tananyag; 8 – kötelező felvételi és érettségi tárgy lenne; 9 – tevékenykedtető földrajztanítás; 10 – korszerűbb versenyek; 11 – több évfolyamon tanítanak; 12 – kevesebb adatot tanítanak; 13 – nem válaszolt.

Figure 3 What could improve the perception of the geographical education's importance? Legend: 1 – more classes per week; 2 – more motivated teachers; 3 – special lecture room, better teaching aids; 4 – brain-user geographical education; 5 – better general image; 6 – more exact content; 7 – flexible syllabus; 8 – inclusion among the obligatory subjects at maturity and entrance examinations; 9 – activating geographical education; 10 – more up-to-date competitions; 11 – teaching for more years; 12 – teaching less data; 13 – no answer.

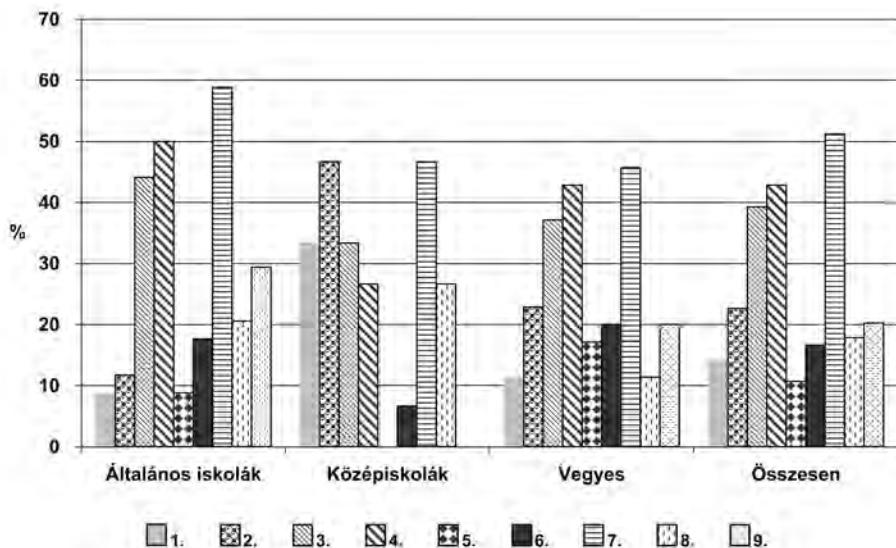
Az ábrára pillantva a felvetések közül két javaslat tűnik ki: az *óraszámok növelése*, valamint a *felvételi lehetőségek és az érettségiben betöltött szerep módosítása*. Ezen javaslatok kiemelkedő aránya összhangban van a problémákként megfogalmazottakkal. Azaz a földrajztanárok elsősorban a törvényi szabályozás megváltozásában látják a tantárgyi

presztízs javulásának lehetőségét. Érdekes kiemelni ugyanakkor, hogy amíg a problémák között szinte csak külső okok szerepeltek, addig a tantárgy megítélésének javításakor – ha ugyan kis számban is – már belső (tanári) tényezőket is megneveztek első helyen a kollégák (a tanár tudása, személyisége). Több szempontból megfogalmazódott a földrajz *tartalmának további korszerűsítése* iránti igény (rugalmasság, változások követése), de erre utal a tevékenykedtető, gondolkodtató földrajztanítás említése is. Sajnálatos ugyanakkor, hogy a megkérdezett tanárok 8%-a nem válaszolt erre a kérdésre.

Ennél a kérdésnél is igaz, hogy a 2. és 3. helyen megfogalmazott javaslatok között nagyobb számban említett újabb elemekkel már nem találkoztunk. Itt is megjelent ugyanakkor a terepgyakorlatoknak mint a tantárgy megítélést javító eszközöknek az említése, de megfogalmazódott a korszerűbb tankönyvek és szemléltető eszközöknek tulajdonított kedvező hatás is.

Milyen továbbképzések segítenék legjobban a földrajztanárok munkáját?

A megfelelő továbbképzések jelentősen hozzájárulhatnak a földrajztanár munkájának szakmai és módszertani megújításához, hatékonyságának növeléséhez. Éppen ezért fontosnak tartottuk, hogy megtudjuk, *milyen típusú képzésekre lenne leginkább szüksége a szaktanároknak*. A leginkább hasznosnak tartott képzések és képzésmódok iskolatípusonkénti megoszlását a 4. és az 5. ábra mutatja be.

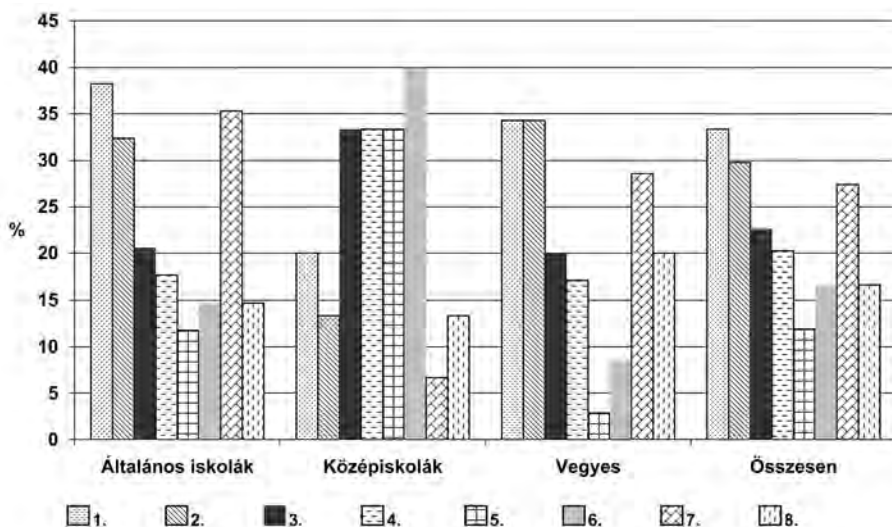

4. ábra A leginkább hasznosnak tartott továbbképzési témák. Jelmagyarázat: 1 – pszichológia; 2 – szaktudomány; 3 – módszertan; 4 – képességfejlesztés; 5 – mérés-értékelés; 6 – internethasználat; 7 – digitális tábla használata; 8 – helyi tanterv készítése; 9 – felkészítés a nem szakrendszerű oktatásra.

Figure 4 The most useful topics of in-service training. Legend: 1 – psychology, 2 – science, 3 – methodology, 4 – skill development, 5 – measurement-evaluation, 6 – usage of Internet, 7 – usage of digital table, 8 – designing local curricula; 9 – coaching for no subject based education.

Tartalmi szempontból jelentős eltérés figyelhető meg az általános, illetve a középiskolában tanítók válaszai között. Az *általános iskolában tanítók elsősorban a módszertani továbbképzéseket*, illetve azok speciális típusait (kompetenciafejlesztés, digitális tábla

alkalmazása) igénylik. Helyzetükből adódóan kizárólag ebben az iskolatípusban – a vegyes iskolák esetében is ezekben az osztályokban – jelenik meg a nem szakrendszerű képzést segítő kurzusok iránti igény. A középiskolában tanítók kevésbé tartják fontosnak a módszertani képzéseket (ez alól csak a digitális tábla használata jelent kivételt), sokkal nagyobb viszont az igény a *szaktudományi továbbképzések iránt*. Érdekes a pszichológiai jellegű képzések nagyszámú említése. Megállapítható viszont, hogy a kollégák jelenleg nem tartják fontosnak a korszerű mérési-értékelési technikák elsajátítását kínáló képzéseket. A korábbi időszakhoz képest jelentősen csökkent az igény az internet nyújtotta lehetőségek oktatásban történő hasznosítását segítő képzések iránt.

5. ábra A legjobbnak tartott továbbképzési forma. Jelmagyarázat: 1 – akkreditált tanfolyam, 2 – bemutató óra; 3 – konferencia; 4 – posztgraduális képzés; 5 – tanácsadás; 6 – tanfolyam; 7 – tréning; 8 – távoktatás.
 Figure 5 The best framework for in-service training. Legend: 1 – accredited course, 2 – demonstrative lesson; 3 – conference, 4 – postgraduate course, 5 – consultation; 6 – course; 7 – training; 8 – open education.

Ha képzési formákat nézzük, akkor az általános iskolában tanítók körében sokkal népszerűbbek az aktív közreműködéssel egybekötött, illetve gyakorlati jellegű képzések (bemutató óra, tréning), a középiskolában oktatók körében ezzel szemben az inkább passzív befogadással járó kurzusok (pl. tanfolyam) a legkedveltebbek. Az akkreditált programok inkább az általános iskolai kollégák, a posztgraduális képzések pedig a középiskolában tanítók körében népszerűbbek. A válaszok teljesen egybevágnak a tanfolyamokat, továbbképzéseket szervező, illetve tartó szakértők megállapításaival. A tapasztalatok szintén azt mutatják, hogy módszertani képzéseken alig vesznek részt középiskolai tanárok. A módszertani kultúrát vizsgáló felmérés tanúsága szerint ugyanakkor éppen az ebben az iskolatípusban tanítóknak lenne erre a legnagyobb szükségük.

Összefoglalás

A kérdőív válaszai hasznos információkat szolgáltatottak a földrajzoktatás aktuális helyzetéről. A válaszok alapján – összevetve a korábbi felmérések adataival – megállapítható, hogy az elmúlt években nem történt javulás a földrajzoktatás helyzetében, feltételeiben a

földrajztanárok szakmai közéletében. A kollégák számára ma is az alacsony óraszám és a tantárgy nem megfelelő megítélése jelenti a legnagyobb problémát. A tantárgy presztízsének javulása szempontjából kiemelik a földrajz által közvetített ismeretek fontosságának és hasznosságának fel-, illetve elismerését, az érettségiben és a felvételiben betöltött szerepének növelését.

A külső körülmények megváltoztatása iránti igény mind egységesebb megfogalmazása ugyanakkor ma még nem jár együtt a hagyományos tanítási gyakorlat – a módszertani, mérési-értékelési kultúra – megváltoztatására irányuló törekvések megnyilvánulásával.

ÜTÖNÉ VISI JUDIT
Eszterházy Károly Főiskola TTK FKI Földrajz Tanszék
visij@t-online.hu

IRODALOM

- CSAPÓ B. 2002: A tudáskonceptió változása: nemzetközi tendenciák és a hazai helyzet. – Új Pedagógiai Szemle 52. 2. pp. 39–45.
- IMRE A. (szerk.) 2003: Jelzések az oktatásról. – OKI, Budapest, 242 p.
- PROBÁLD F. 1999: A földrajztanítás Magyarországon. – In: ÜTÖNÉ VISI J. (szerk.): Vizsgatárgyak, vizsgamodellék II. Földrajz. OKI, Budapest, pp. 11–34.
- PROBÁLD F. 2004: A földrajz helyzete a hazai oktatási rendszerben. – Iskolakultúra 14. 11. pp. 78–83.
- SZABÓ J. 2009: Láttelel a földrajzról a szaktanácsadó szemével. – A földrajztudomány és az oktatás kapcsolata című konferencia előadása. MTA, Budapest.
- ÜTÖNÉ VISI J. 1999: Földrajztanításunk egy felmérés tükrében. – In: ÜTÖNÉ VISI J. (szerk.): Vizsgatárgyak, vizsgamodellék II. Földrajz. OKI, Budapest, pp. 79–99.
- ÜTÖNÉ VISI J. 2005: A földrajz tantárgy helyzete és fejlesztési feladatai. – Új Pedagógiai Szemle 15. 3. pp. 123–139.
- ÜTÖNÉ VISI J. (2007): A földrajz tartalmának, szerkezetének és szerepének átalakulása a hazai közoktatásban. – Kézirat. Doktori értekezés, ELTE, Budapest.